

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

قانون آیین دادرسی کیفری
(نموداری)
مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۴

تدوین: رضا بولاغی- حبیب‌ا... جمادی

انتشارات چتر دانش

◆ **سرشناسه:** بولاغی، رضا، ۱۳۶۵ -
◆ **عنوان و نام پدید آور:** قانون آیین دادرسی کیفری نموداری مصوب ۴/۱۲/۱۳۹۲ / تدوین رضا بولاغی، حبیب‌الله جمادی؛ به سفارش موسسه آموزش عالی آزاد چتر دانش.
◆ **مشخصات نشر:** تهران: چتر دانش، ۱۳۹۳.
◆ **مشخصات ظاهری:** ۴۷۹ ص: ۱۱ × ۱۷ س.م.
◆ **شابک:** ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۱۶-۶۳-۴
◆ **وضعیت فهرست نویسی:** فیپای مختصر
◆ **یادداشت:** این مدرک در آدرس <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است.
◆ **یادداشت:** چاپ هفتم.
◆ **شناسه افزوده:** جمادی، حبیب‌الله، ۱۳۶۶ -
◆ **شماره کتابشناسی ملی:** ۳۷۴۱۴۱۸

◆ **نام کتاب:** قانون آیین دادرسی کیفری نموداری مصوب ۴/۱۲/۱۳۹۲
◆ **ناشر:** چتر دانش
◆ **تدوین:** رضا بولاغی - حبیب‌الله جمادی
◆ **نوبت و سال چاپ:** بیست و چهارم - ۱۴۰۲
◆ **شمارگان:** ۲۰۰۰
◆ **شابک:** ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۱۶-۶۳-۴
◆ **قیمت:** ۱۵۵۰۰۰ تومان

فروشگاه مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خمینری‌جاوید(اردیبهشت‌شمالی)، پلاک ۸۸

تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۹۲۳۲۷ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۰۲۳۵۳

nashr.chatr@gmail.com

کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

رشته حقوق با تمام شاخه‌ها و گرایش‌هایش، به‌منزله یکی از پرتعدادترین رشته‌های دانشگاهی کشور، تعداد فراوانی از دانشجویان علوم انسانی را به‌خود جلب کرده است؛ دانشجویانی که پس از تحصیل، وارد عرصه خدمت شده و در مناصب و جایگاه‌های گوناگون به ایفای وظیفه مشغول می‌شوند.

منابعی که در دانشکده‌های حقوق، مبنای کار قرار گرفته و تحصیل دانشجویان بر مدار آن‌ها قرار دارد، در واقع، مجموعه کتب و جزواتی هستند که طی سالیانتمادی چنان‌که باید تغییر نیافته و خود را با تحولات و نیازهای زمانه هماهنگ نکرده‌اند.

این، درحالی است که نیاز مبرم دانش‌پژوهان به مجموعه‌های پربار و سودمند، امری انکارناپذیر است. به‌این‌ترتیب، ضرورت تدوین کتب غنی و ارزشمند برای رفع نیازهای علمی دانشجویان رشته حقوق و نیز رشته‌های متأثر از آن، باید بیش از گذشته مورد توجه قرار گیرد؛ کتاب‌هایی که روزآمدی محتوای آنها از یک سو و تناسب آنها با نیاز دانش‌پژوهان از سوی دیگر، مورد توجه و لحاظ ناشر و نویسنده، قرار گرفته باشد.

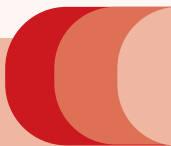
مؤسسه آموزش عالی آزاد چتر دانش، در مقام مؤسسه‌ای پیشگام در امر نشر کتب آموزشی روزآمد و غنی، توانسته است گام‌های مؤثری در همراهی با دانشجویان رشته حقوق بردارد. این مؤسسه افتخار دارد که با بهره‌مندی از تجربیات فراوان خود و با رصد دقیق نیازهای علمی دانشجویان، به تولید آثاری همت‌گمارد که مهم‌ترین دستاورد آن‌ها، تسهیل آموزش و تسریع یادگیری پژوهندگان باشد. انتشارات چتر دانش امیدوار است با ارائه خدمات درخشان، شایستگی‌های خود را در این حوزه علمی بیش از پیش به منصفی‌های ظهور برساند.

فرزاد دانشور

مدیر مسئول انتشارات چتر دانش

قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۰۴.....	۱۰
بخش اول: کلیات.....	۱۰
فصل اول: تعریف آیین دادرسی کیفری و اصول حاکم بر آن.....	۱۰
فصل دوم: دعوای عمومی و دعوای خصوصی.....	۱۴
بخش دوم: کشف جرم و تحقیقات مقدماتی.....	۳۱
فصل اول: دادسرا و حدود صلاحیت آن.....	۳۱
فصل دوم: ضابطان دادگستری و تکالیف آن.....	۳۳
فصل سوم: وظایف و اختیارات دادستان.....	۵۴
فصل چهارم: وظایف و اختیارات بازپرس.....	۷۶
مبحث اول: اختیارات بازپرس و حدود آن.....	۷۶
مبحث دوم: صلاحیت بازپرس.....	۹۰
فصل پنجم: معاینه محل، تحقیق محلی، بازرسی و کارشناسی.....	۹۵
فصل ششم: احضار و تحقیق از متهم، شهود و مطلعان.....	۱۲۲
مبحث اول: احضار، جلب و تحقیق از متهم.....	۱۲۲
مبحث دوم: احضار و تحقیق از شهود و مطلعان.....	۱۳۹
فصل هفتم: قرارداهای تأمین و نظارت قضایی.....	۱۴۶
فصل هشتم: اقدامات بازپرس و دادستان پس از ختم تحقیقات.....	۱۷۳

فصل نهم: تحقیقات مقدماتی جرایم اطفال و نوجوانان.....	۱۸۳
فصل دهم: وظایف و اختیارات دادستان کل کشور.....	۱۸۶
بخش سوم: دادگاه‌های کیفری، رسیدگی و صدور رأی..	۱۸۹
فصل اول: تشکیلات و صلاحیت دادگاه‌های کیفری.....	۱۸۹
فصل دوم: رسیدگی به ادله اثبات.....	۲۲۶
فصل سوم: رسیدگی در دادگاه‌های کیفری.....	۲۳۲
مبحث اول: کیفیت شروع به رسیدگی.....	۲۳۲
مبحث دوم: ترتیب رسیدگی.....	۲۴۵
مبحث سوم: صدور رأی.....	۲۵۱
فصل چهارم: رسیدگی در دادگاه کیفری یک.....	۲۵۶
مبحث اول: مقدمات رسیدگی.....	۲۵۶
مبحث دوم: ترتیب رسیدگی.....	۲۶۴
مبحث سوم: صدور رأی.....	۲۶۷
فصل پنجم: رأی غیابی و واخواهی.....	۲۶۸
فصل ششم: رسیدگی در دادگاه اطفال و نوجوانان.....	۲۷۱
مبحث اول: تشکیلات.....	۲۷۱
مبحث دوم: ترتیب رسیدگی.....	۲۷۳
فصل هفتم: احاله.....	۲۷۶

۲۷۸	فصل هشتم: رد دادرسی
۲۸۳	بخش چهارم: اعتراض به آراء
۲۸۳	فصل اول: کلیات
۲۹۹	فصل دوم: کیفیت رسیدگی دادگاه تجدیدنظر استان
۳۰۷	فصل سوم: کیفیت رسیدگی دیوان عالی کشور
۳۱۶	فصل چهارم: اعاده دادرسی
۳۲۶	بخش پنجم: اجرای احکام کیفری و اقدامات تأمینی و تربیتی
۳۲۶	فصل اول: کلیات
۳۳۸	فصل دوم: اجرای مجازات حبس
۳۴۸	فصل سوم: اجرای محکومیت های مالی
۳۵۴	فصل چهارم: اجرای سایر احکام کیفری
	فصل پنجم: اجرای قرار تعلیق اجرای مجازات، آزادی مشروط، قرار تعویق صدور حکم، نظام نیمه آزادی و آزادی تحت نظارت سامانه های الکترونیکی
۳۵۸	
۳۶۳	بخش ششم: هزینه دادرسی
۳۶۷	بخش هفتم: سایر مقررات
	قانون آیین دادرسی جرایم نیروهای مسلح و دادرسی
۳۷۰	الکترونیکی مصوب ۱۳۹۳/۰۷/۰۸

بخش هشتم: آیین دادرسی جرایم نیروهای مسلح.....	۳۷۰
فصل اول: کلیات.....	۳۷۰
فصل دوم: تشکیلات دادسرا و دادگاه‌های نظامی.....	۳۷۴
فصل سوم: صلاحیت.....	۳۸۳
فصل چهارم: کشف جرم و تحقیقات مقدماتی.....	۳۸۶
مبحث اول: ضابطان نظامی و تکالیف آنان.....	۳۸۶
مبحث دوم: کارشناسی.....	۳۹۳
مبحث سوم: احضار.....	۳۹۵
مبحث چهارم: قرار بازداشت موقت.....	۳۹۷
مبحث پنجم: مرور زمان.....	۴۰۱
فصل پنجم: وکالت در دادسرا و دادگاه نظامی.....	۴۰۳
فصل ششم: ترتیب رسیدگی، صدور و ابلاغ رأی.....	۴۰۴
فصل هفتم: تجدیدنظر و اعاده دادرسی.....	۴۰۷
فصل هشتم: اجرای احکام.....	۴۰۹
فصل نهم: زندان‌ها و بازداشتگاه‌های نظامی.....	۴۱۲
بخش نهم: دادرسی الکترونیکی.....	۴۱۵
بخش دهم: آیین دادرسی جرایم رایانه‌ای.....	۴۳۴
بخش یازدهم: آیین دادرسی جرایم اشخاص حقوقی.....	۴۵۲

بخش دوازدهم: سایر مقررات..... ۴۵۶

**آیین‌نامه اجرایی مراقبت‌های الکترونیکی مصوب
۱۳۹۷/۰۴/۱۰..... ۴۵۸**

**دستورالعمل اجرایی کنترل مجرمان حرفه‌ای و سابقه‌دار
مصوب ۱۳۹۷/۰۴/۲۶..... ۴۶۷**

فصل اول: کلیات..... ۴۶۸

فصل دوم: تشکیلات و وظایف ستادهای کنترل مجرمان .. ۴۷۰

فصل سوم: نحوه نظارت، کنترل و پایش مجرمان ۴۷۴

فصل چهارم: نحوه تشکیل بانک اطلاعاتی و چگونگی ارتباطات،

تبادل و اشتراک‌گذاری اطلاعات مجرمان ۴۷۵

درستنامه ۴۷۸

راهنما

خوانندگان گرامی! لازم به یادآوری است که نشانه‌های درج شده در ابتدای هر ماده قانونی نشانگر درجه اهمیت ماده‌های ذکر شده می‌باشد. به طوری که مواد قانونی که دارای علامت می‌باشند از بیشترین درجه اهمیت نسبت به سایر مواد قانونی برخوردار هستند. که این مواد را ممتاز می‌نامیم و بدیهی است سایر مواد از لحاظ اهمیت آزمونی و کاربردی از اهمیت کمتری برخوردارند. به طوری که علامت‌های   در ابتدای سایر مواد قانونی به تدریج نشانگر درجه اهمیت خیلی مهم و مهم می‌باشند.

لازم به ذکر است آن دسته از مواد قانونی که در ابتدای آن‌ها هیچ نشانه‌ای وجود ندارد از درجه اهمیت آزمونی و کاربردی پایین‌تری نسبت به سایر مواد قرار دارند.

قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۰۴

بخش اول: کلیات

فصل اول: تعریف آیین دادرسی کیفری و اصول حاکم بر آن

مقررات و قواعدی است **ماده ۱- آیین دادرسی کیفری مجموعه**

که برای

- ◀ کشف جرم،
- ◀ تعقیب متهم،
- ◀ تحقیقات مقدماتی،
- ◀ میانجی‌گری،
- ◀ صلح میان طرفین،
- ◀ نحوه رسیدگی،
- ◀ صدور رأی،
- ◀ طرق اعتراض به آرا،
- ◀ اجرای آرا.

- ◀ تعیین وظایف و اختیارات مقامات قضایی و ضابطان دادگستری
  - ◀ و رعایت حقوق متهم، بزه‌دیده و جامعه
- وضع می‌شود.

ماده ۲- دادرسی کیفری باید

- ◀ مستند به قانون باشد
- ◀ و قواعد آن نسبت به حقوق طرفین دعوی را تضمین کند

- ◀ در شرایط مساوی
  - ◀ به سبب ارتکاب جرایم مشابه
- تحت تعقیب قرار می‌گیرند، **به صورت یکسان** اعمال شود.

- ◀ بی طرفی و استقلال کامل
  - ◀ به اتهام انتسابی به اشخاص
- ماده ۳-** مراجع قضایی باید با

کوتاه‌ترین مهلت ممکن، رسیدگی و تصمیم مقتضی اتخاذ

- ◀ باعث ایجاد اختلال
  - ◀ یا طولانی شدن فرآیند
- دادرسی کیفری می‌شود،

جلوگیری کنند.

- ◀ محدود کننده،
  - ◀ سالب آزادی
  - ◀ و ورود به حریم
  - ◀ خصوص اشخاص
- **ماده ۴- اصل، برائت است.** هر گونه اقدام

جز به **حکم قانون** و بارعایت مقررات و تحت نظارت مقام قضایی مجاز نیست و در هر صورت این اقدامات نباید به گونه‌ای اعمال

شود که به ◀ کرامت
◀ و حیثیت اشخاص آسیب وارد کند.

◀ از موضوع

□ **ماده ۵-** متهم باید در **اسرع وقت**، ◀ و ادله اتهام انتسابی

آگاه و از حق دسترسی به ◀ وکیل و
◀ سایر حقوق دفاعی مذکور در

این قانون بهره‌مند شود.

◀ متهم،

◀ بزه‌دیده،

◀ شاهد و

◀ سایر افراد ذی‌ربط

□ **ماده ۶-** باید از

◀ حقوق خود
 ▶ آگاه شوند و ساز و کارهای رعایت و
 ▶ در فرآیند دادرسی

تضمین این حقوق فراهم شود.

▣ **ماده ۷-** در تمام مراحل دادرسی کیفری،

◀ رعایت حقوق شهروندی مقرر در «قانون احترام
 ▶ به آزادی‌های مشروع
 ▶ و حفظ حقوق شهروندی مصوب ۱۳۸۳/۰۲/۱۵»

از سوی
 ▶ تمام مقامات قضایی،
 ▶ ضابطان دادگستری و
 ▶ سایر اشخاصی که در فرآیند
 دادرسی مداخله دارند،
الزامی است. متخلفان

علاوه بر جبران خسارات وارده، به مجازات مقرر در ماده (۵۷۰) قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵/۰۳/۰۲ محکوم می‌شوند، مگر آن که در سایر قوانین مجازات شدیدتری مقرر شده باشد.

فصل دوم: دعوای عمومی و دعوای خصوصی

ماده ۸- محکومیت به کیفر فقط ناشی از ارتکاب جرم است و جرم که دارای جنبه الهی است، می‌تواند دو حیثیت داشته باشد:

الف- حیثیت عمومی از جهت تجاوز به حدود و مقررات الهی یا تعدی به حقوق جامعه و اخلال در نظم عمومی.

ب- حیثیت خصوصی از جهت تعدی به حقوق شخص یا اشخاص معین.

ماده ۹- ارتکاب جرم می‌تواند موجب طرح دو دعوی شود

الف- دعوای عمومی برای حفظ حدود و مقررات الهی یا حقوق جامعه و نظم عمومی

ب- دعوای خصوصی برای مطالبه ضرر و زیان ناشی از جرم و یا مطالبه کیفرهایی که به موجب قانون، حق خصوصی

بزه‌دیده است مانند حد قذف و قصاص

ماده ۱۰- بزه‌دیده شخصی است که از وقوع جرم متحمل ضرر و زیان

می‌گردد و چنانچه تعقیب مرتکب را درخواست کند، «شاکی»

و هرگاه جبران ضرر و زیان وارده را مطالبه کند، «مدعی خصوصی» نامیده می‌شود.

ماده ۱۱- تعقیب متهم و اقامه دعوی از جهت حیثیت عمومی برعهده دادستان و اقامه دعوی و درخواست تعقیب متهم از جهت

حیثیت خصوصی ◀ با شاکی
 ◀ یا مدعی خصوصی است.

ماده ۱۲- تعقیب متهم در جرایم قابل گذشت، فقط با

شکایت شاکی شروع
 ◀ و در صورت گذشت او
 موقوف می‌شود.

تبصره- تعیین جرایم قابل گذشت به موجب قانون است.

ماده ۱۳- تعقیب امری کیفری که طبق قانون شروع شده است و همچنین اجرای مجازات موقوف نمی‌شود، مگر در موارد زیر:

الف- فوت متهم یا محکوم علیه

ب- گذشت شاکی یا مدعی خصوصی در جرایم قابل

گذشت

پ- شمول عفو

ت- نسخ مجازات قانونی

ث- شمول مرور زمان در موارد پیش بینی شده

در قانون

ج- توبه متهم در موارد پیش‌بینی شده در قانون

چ- اعتبار امر مختوم

تبصره ۱- درباره دیه، مطابق قانون مجازات اسلامی عمل می‌گردد.

تبصره ۲- هرگاه مرتکب جرم پیش از صدور حکم قطعی مبتلا به جنون شود، تا زمان افاقه، تعقیب و دادرسی متوقف می‌شود. مگر آنکه در جرایم حق‌الناسی شرایط اثبات جرم به نحوی باشد که فرد مجنون یا فاقد هوشیاری در فرض افاقه نیز نتواند از خود رفع اتهام

ولی

ابلاغ می‌شود که

کند. در این صورت به

سرپرست قانونی وی

ظرف مهلت پنج روز نسبت به معرفی وکیل اقدام نماید. در صورت

رای وحدت رویه شماره ۶۵۹ - ۱۳۸۱/۰۳/۰۷

هیئت عمومی دیوان عالی کشور

موضوع:

مجازات تصرف اراضی ملی و تجاوز به آنها از نوع باز دارنده بوده و جرم مستمر محسوب و تا زمانی که تصرف ادامه دارد موضوع مشمول مرور زمان نخواهد شد.

متن رأی:

طبق ماده ۱۷۳ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری جرایمی که مجازات آنها از نوع بازدارنده باشد با حصول مرور زمان تعقیب آنها موقوف می‌شود. هرچند که تجاوز به اراضی ملی شده و تصرف عدوانی آن اراضی با مورد لحاظ قرار دادن ماده ۱۷ قانون مجازات اسلامی دارای مجازات بازدارنده است ولی چون جرم مذکور از جرایم مستمر می‌باشد و تا وقتی که تصرف ادامه دارد موضوع مشمول مرور زمان نخواهد شد علیهذا رای شعبه هشتم دادگاه تجدیدنظر استان اصفهان صرفاً از حیث نقض رای صادره از شعبه سوم دادگاه عمومی دایر بر موقوفی تعقیب، به اکثریت آرا هیئت عمومی دیوان عالی کشور نتیجتاً قانونی تشخیص و مستنداً به ماده ۲۷۰ قانون آیین دادرسی کیفری در موارد مشابه برای شعب دیوان عالی کشور و دادگاه‌ها لازم‌الاتباع است.

رای وحدت رویه شماره ۲۲۸ - ۱۳۴۹/۰۸/۲۰

هیئت عمومی دیوان عالی کشور

موضوع:

در مورد مبدأ مرور زمان جرم افترا

متن رای:

شروع مرور زمان در جرم افترا از تاریخ قطعیت عجز از اثبات اسناد و ثبوت کذب شکایت شاکی است نه صرف اعلام شکایت و اسناد بزه چون تحقق بزه افترا در صورت اسناد صریح جرمی از طرف کسی به دیگری با سوء نیت معلق به احراز کذب تهمت و عدم ثبوت عمل انتسابی در مراجع قضایی است که با این وصف اسناد دهنده مفتری محسوب و به مجازات مقرر در قانون محکوم می‌شود بنابراین شروع مرور زمان جرم افترا طبعاً از تاریخ قطعیت عجز از اثبات اسناد و ثبوت کذب شکایت شاکی است نه صرف اعلام شکایت و اسناد بزه لذا رای شعبه هشتم دیوان عالی کشور نتیجتاً صحیح و منطبق با موازین قانونی است. این رای طبق قانون وحدت رویه قضایی مصوب ۱۳۲۸ برای شعب دیوان عالی کشور و دادگاه‌ها در موارد مشابه لازم‌الاتباع است.

ماده ۱۴- شاکی می‌تواند جبران تمام

- ◀ ضرر و زیان های مادی
  - ◀ و معنوی
  - ◀ و منافع ممکن الحصول
- ناشی از جرم را مطالبه کند.

- ◀ صدمات روحی
  - ◀ یا هتک حیثیت
  - ◀ و اعتبار شخصی، است.
  - ◀ خانوادگی
  - ◀ یا اجتماعی
- تبصره ۱- زیان معنوی عبارت از**

دادگاه می‌تواند علاوه بر صدور حکم به جبران خسارت مالی، به

- ◀ الزام به عذرخواهی
  - ◀ و درج حکم در جراید
  - ◀ و امثال آن
- رفع زیان از طرق دیگر از قبیل

حکم نماید.

تبصره ۲- منافع ممکن الحصول تنها به مواردی اختصاص دارد که صدق اتلاف نماید. همچنین مقررات مرتبط به منافع ممکن الحصول و نیز پرداخت خسارت معنوی، شامل جرایم موجب

◀ تعزیرات منصوص شرعی

◀ و دیه نمی‌شود.

▣ **ماده ۱۵-** پس از آن که متهم تحت تعقیب قرار گرفت، زیان‌دیده از جرم می‌تواند تصویر یا رونوشت مصدق تمام ادله و مدارک خود را جهت پیوست به پرونده به مرجع تعقیب تسلیم کند و تا قبل از اعلام ختم دادرسی، دادخواست ضرر و زیان خود را تسلیم دادگاه کند.

مستلزم رعایت تشریفات آیین

◀ ضرر و زیان

مطالبه

◀ و رسیدگی به آن،

مدنی است.

رای وحدت رویه شماره ۵۸۲ - ۱۳۷۱/۱۲/۰۲

هیئت عمومی دیوان عالی کشور

موضوع:

لزوم تقدیم دادخواست حقوقی به محاکم کیفری درباره
ضرر و زیان ناشی از جرم

متن رأی:

مطالبه ضرر و زیان ناشی از جرم که طبق تبصره ماده ۱۶ قانون تشکیل دادگاه‌های کیفری ۱ و ۲ و شعب دیوان عالی کشور، مصوب ۳۱ خرداد ماه ۱۳۶۸ در دادگاه کیفری مطرح می‌شود عنوان دعوی حقوقی دارد، شروع رسیدگی به دعوی حقوقی در دادگاه‌های دادگستری هم به صراحت ماده ۷۰ قانون آیین دادرسی مدنی، مستلزم دادن دادخواست با شرایط قانونی آن می‌باشد. فلذا رای شعبه ۱۴۰ دادگاه کیفری ۱ تهران که مطالبه ضرر و زیان ناشی از جرم را بدون دادن دادخواست نپذیرفته، صحیح تشخیص می‌شود.

رأی وحدت رویه شماره ۶۴۹ - ۱۳۸۱/۰۷/۰۵

هیئت عمومی دیوان عالی کشور

موضوع:

در خصوص رسیدگی به دعوی ضرر و زیان در دادگاه کیفری

متن رأی:

از ماده ۱۲ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری چنین استنباط می‌شود که مقنن به منظور تسریع در جبران خسارت متضرر از جرم مقرر داشته در صورتی که دادگاه متهم را مجرم تشخیص دهد مکلف است ضمن صدور حکم جزایی حکم ضرر و زیان را صادر نماید مگر آنکه پرونده معد برای اظهار نظر نباشد که در این صورت پس از تکمیل پرونده حکم ضرر و زیان صادر خواهد شد. بنابراین ماده مذکور دلالتی بر منع رسیدگی نسبت به امر ضرر و زیان در صورت صدور حکم برائت ندارد. بنابه مراتب و با توجه به ماده ۳ قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب در خصوص صلاحیت عام دادگاه‌های عمومی و انقلاب در رسیدگی به کلیه امور مدنی، جزایی حسبیه رأی شعبه چهارم دادگاه استان مازندران که انطباق با این نظر دارد به اکثریت آراء اعضاء هیئت عمومی دیوان عالی کشور قانونی و مطابق موازین شرع تشخیص می‌شود.

ماده ۱۶- هرگاه دعوای ضرر و زیان ابتدا در دادگاه حقوقی اقامه شود، دعوای مذکور قابل طرح در دادگاه کیفری نیست، مگر آن که مدعی خصوصی پس از اقامه دعوی در دادگاه حقوقی، متوجه شود که موضوع واجد جنبه کیفری نیز بوده است که در این صورت

می‌تواند

- ◀ با استرداد دعوی، مراجعه کند. اما چنانچه دعوی
- ◀ به دادگاه کیفری

ضرر و زیان ابتدا در

- ◀ دادگاه کیفری مطرح
- ◀ و صدور حکم کیفری به جہتی از جہات

قانونی با تأخیر مواجه شود، مدعی خصوصی می‌تواند با استرداد دعوی، برای مطالبه ضرر و زیان به دادگاه حقوقی مراجعه کند. چنانچه مدعی خصوصی قبلاً هزینه دادرسی را پرداخته باشد نیازی به پرداخت مجدد آن نیست.

ماده ۱۷- دادگاه مکلف است ضمن صدور رأی کیفری، در

خصوص ضرر و زیان مدعی خصوصی نیز طبق

- ◀ ادله و مدارک موجود

رأی مقتضی صادر کند، مگر آن که

- ◀ رسیدگی به ضرر و زیان، مستلزم تحقیقات بیشتر باشد

که در این صورت، دادگاه رأی کیفری را صادر و پس از آن به دعوی ضرر و زیان رسیدگی می‌نماید.

رای وحدت رویه شماره ۶۴۹ - ۱۳۷۹/۰۷/۰۵ هیئت عمومی دیوان عالی کشور

موضوع:

دادگاه مکلف است ضمن صدور حکم کیفری بر محکومیت یا برائت متهم به دادخواست ضرر و زیان ناشی از جرم نیز که توأم با آن پرونده مطرح شده رسیدگی نماید.

متن رای:

از ماده ۱۲ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری چنین استنباط می‌شود که مقنن به منظور تسریع در جبران خسارت متضرر از جرم، مقرر داشته (در صورتی که دادگاه متهم را مجرم تشخیص دهد مکلف است ضمن صدور حکم جزایی، حکم ضرر و زیان را صادر نماید مگر آن که پرونده معدّ برای اظهار نظر نباشد که در اینصورت پس از تکمیل پرونده، حکم ضرر و زیان صادر خواهد شد) بنابراین ماده مذکور دلالتی بر منع رسیدگی نسبت به امر ضرر و زیان در صورت صدور حکم برائت ندارد.

ماده ۱۸- هرگاه رأی قطعی کیفری مؤثر در ماهیت امر

حقوقی باشد، برای دادگاهی که به
 امر حقوقی رسیدگی
 یا ضرر و زیان

می‌کند، لازم‌الاتباع است.

ماده ۱۹- دادگاه در مواردی که حکم به
 رد عین،
 مثل
 و یا قیمت مال

صادر می‌کند، مکلف است قید و در صورت
 میزان و
 مشخصات آن را

تعدد محکوم‌علیه، حدود مسئولیت هر یک را مطابق مقررات مشخص
 کند.

تبصره- در صورتی که حکم به پرداخت قیمت مال صادر شود،
 قیمت زمان اجرای حکم، ملاک است.

ماده ۲۰- سقوط دعوی عمومی موجب سقوط دعوی

خصوصی نیست. هرگاه تعقیب امر کیفری به جهتی از جهات

قانونی ◀ موقوف یا
 ◀ منتهی به صدور قرار
 شود، دادگاه کیفری مکلف
 منع تعقیب
 ◀ یا حکم برائت

است، در صورتی که دعوی خصوصی در آن دادگاه مطرح شده باشد،

مبادرت به ◀ رسیدگی
 ◀ و صدور رأی نماید.

▣ ماده ۲۱- هرگاه احراز مجرمیت متهم منوط به اثبات مسائلی باشد که رسیدگی به آن‌ها در صلاحیت مرجع کیفری نیست، و

در صلاحیت دادگاه حقوقی است ◀ با تعیین ذی نفع
 تا ◀ و با صدور قرار اناطه،

هنگام صدور رأی قطعی از مرجع صالح، تعقیب متهم، معلق و پرونده به صورت موقت بایگانی می‌شود. در این صورت، هرگاه

ذی نفع ◀ ظرف یک ماه از تاریخ ابلاغ قرار اناطه
 به دادگاه صالح
 ◀ بدون عذر موجه

رجوع نکند و گواهی آن را ارائه ندهد، مرجع کیفری به رسیدگی ادامه می‌دهد و تصمیم مقتضی اتخاذ می‌کند.

تبصره ۱- در مواردی که قرار اناطه توسط بازپرس صادر می‌شود، باید ظرف سه روز به نظر دادستان برسد. در صورتی که دادستان با این قرار موافق نباشد حل اختلاف طبق ماده (۲۷۱) این قانون به عمل می‌آید.

تبصره ۲- اموال منقول از شمول این ماده مستثنی هستند.

تبصره ۳- مدتی که پرونده به صورت موقت بایگانی می‌شود، جزء مواعد مرور زمان محسوب نمی‌شود.

رای وحدت رویه شماره ۵۲۹ - ۱۳۶۸/۰۸/۰۲ هیئت عمومی دیوان عالی کشور

موضوع:

قانون آیین دادرسی کیفری که ثبوت تقصیر متهم را منوط به مسائلی قرار داده که محاکمه و ثبوت آن از خصایص محاکم حقوقی است ناظر به اختلاف در حق مالکیت نسبت به اموال غیر منقول می‌باشد و در مورد اموال منقول صدق نمی‌کند.

متن رأی:

ماده ۱۷ قانون آیین دادرسی کیفری [مطابق تبصره ۲ ماده ۲۱ قانون جدید آیین دادرسی کیفری] که ثبوت تقصیر متهم را منوط به مسائلی قرار داده که محاکمه و ثبوت آن از خصایص محاکم حقوقی است ناظر به اختلاف در حق مالکیت نسبت به اموال غیر منقول می‌باشد و در مورد اموال منقول صدق نمی‌کند. فلذا رأی شعبه ۱۷ دادگاه کیفری ۲ شیراز که با این نظر مطابقت دارد صحیح تشخیص می‌شود.

بخش دوم: کشف جرم و تحقیقات مقدماتی

فصل اول: دادسرا و حدود صلاحیت آن

▣▣▣ ماده ۲۲- به منظور

- ◀ کشف جرم،
- ◀ تعقیب متهم،
- ◀ انجام تحقیقات،
- ◀ حفظ حقوق عمومی و اقامه‌ی دعوی لازم در این مورد،
- ◀ اجرای احکام کیفری،
- ◀ انجام امور حسبی
- ◀ و سایر وظایف قانونی،

در حوزه قضایی هر شهرستان و در معیت دادگاه های آن حوزه،

دادسرای عمومی و انقلاب، و همچنین در معیت دادگاه های

نظامی استان، دادسرای نظامی تشکیل می‌شود.

▣▣▣ **ماده ۲۳-** دادسرا به ریاست **دادستان** تشکیل می‌شود و به

تعداد لازم معاون، دادیار، بازپرس و کارمند اداری دارد.

▣▣▣ **ماده ۲۴-** در حوزه قضایی بخش، وظایف دادستان بر عهده

رییس حوزه قضایی و در غیاب وی بر عهده **دادرس علی البدل**

دادگاه است.

▣ **ماده ۲۵-** به تشخیص رییس قوه قضاییه، دادسراهای تخصصی

- از قبیل
- ◀ دادرسی جرایم کارکنان دولت،
  - ◀ جرایم امنیتی،
  - ◀ جرایم مربوط به امور پزشکی و دارویی،
  - ◀ رایانه‌ای،
  - ◀ اقتصادی
  - ◀ و حقوق شهروندی
- زیر نظر دادرسی

شهرستان تشکیل می‌شود.

▣ **ماده ۲۶-** انجام وظایف دادسرا در مورد جرایمی که رسیدگی به آن‌ها در صلاحیت دادگاهی غیر از دادگاه محل وقوع جرم است، به عهده دادرسی است که در معیت دادگاه صالح انجام وظیفه می‌کند مگر آن که قانون به نحو دیگری مقرر نماید.

▣ **ماده ۲۷-** دادستان شهرستان مرکز استان بر اقدامات

- ◀ دادستان‌ها،
- ◀ مقامات قضایی دادرسی شهرستان‌های آن استان
- ◀ و افرادی که وظایف دادستان را در دادگاه بخش بر عهده دارند،

از حیث این وظایف و نیز حسن اجرای آراء کیفری، نظارت می‌کند و تعلیمات لازم را ارائه می‌نماید.

فصل دوم: ضابطان دادگستری و تکالیف آن

ماده ۲۸ - ضابطان دادگستری مأمورانی هستند که تحت نظارت و تعلیمات دادستان

- ◀ در کشف جرم،
- ◀ حفظ آثار و علائم
- ◀ و جمع آوری ادله وقوع جرم،
- ◀ شناسایی، یافتن
- ◀ و جلوگیری از فرار و مخفی شدن متهم،
- ◀ تحقیقات مقدماتی،
- ◀ ابلاغ اوراق و اجرای تصمیمات قضایی،

به موجب قانون

اقدام می‌کنند.

ماده ۲۹ - ضابطان دادگستری عبارتند از:

- ◀ الف) ضابطان عام شامل فرماندهان، افسران و درجه داران نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران که آموزش مربوطه را دیده باشند.

◀ ب) **ضابطان خاص** شامل مقامات و مأموران که به موجب قوانین خاص در حدود وظایف محول شده، ضابط دادگستری محسوب می‌شوند؛ از قبیل رؤسا، معاونان و مأموران زندان نسبت به امور مربوط به زندانیان، مأموران وزارت اطلاعات، سازمان اطلاعات سپاه و مأموران نیروی مقاومت بسیج سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. همچنین **سایر نیروهای مسلح** در مواردی که به موجب **قانون**، تمام یا برخی از وظایف ضابطان به آنان محول شود، **ضابط محسوب می‌شوند**.

تبصره - کارکنان وظیفه، ضابط دادگستری محسوب نمی‌شوند، اما

◀ تحت نظارت ضابطان مربوط در این مورد، انجام وظیفه می‌کنند
 ◀ و مسئولیت اقدامات انجام شده در این رابطه با ضابطان است.

این مسئولیت نافی مسئولیت قانونی کارکنان وظیفه نیست.

ماده ۳۰-

◀ احراز عنوان ضابط دادگستری،
 ◀ علاوه بر وثاقت و
 ◀ مورد اعتماد بودن،
 ◀ منوط

به
 ◀ فراگیری مهارت های لازم
 ◀ با گذراندن دوره های آموزشی
 ◀ زیر نظر مرجع قضایی

مربوط و تحصیل کارت ویژه ضابطان دادگستری است.
 تحقیقات و اقدامات صورت گرفته از سوی اشخاص فاقد این
 کارت، ممنوع و از نظر قانونی بدون اعتبار است.

تبصره ۱- دادستان مکلف است به طور مستمر دوره های

آموزشی حین خدمت را جهت
 ◀ کسب مهارت های لازم
 ◀ و ایفاء وظایف قانونی
 برای

ضابطان دادگستری برگزار نماید.

تبصره ۲- آیین نامه اجرایی این ماده ظرف سه ماه از تاریخ لازم الاجرا
 شدن این قانون،

◀ توسط وزیر دادگستری
 ◀ و با همکاری وزرای اطلاعات،
 ◀ دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و کشور و فرمانده نیروی انتظامی

◀ و فرمانده نیروهای انتظامی جمهوری اسلامی ایران

تهیه می‌شود و به تصویب رییس قوه قضاییه می‌رسد.

□ **ماده ۳۱-** به منظور حسن اجرای وظایف ضابطان در مورد

◀ اطفال
◀ و نوجوانان،
پلیس ویژه اطفال و نوجوانان در نیروی

انتظامی جمهوری اسلامی ایران تشکیل می‌شود. وظایف و حدود اختیارات آن به موجب لایحه ای است که توسط رییس قوه قضاییه تهیه می‌شود.

□ **ماده ۳۲-** ریاست و نظارت بر ضابطان دادگستری از حیث وظایفی که به عنوان ضابط به عهده دارند با دادستان است. سایر مقامات قضایی نیز در اموری که به ضابطان ارجاع می‌دهند، حق نظارت دارند.

تبصره- ارجاع امر از سوی مقام قضایی به
◀ مأموران
◀ یا مقاماتی که

حسب قانون، ضابط تلقی نمی‌شوند، موجب محکومیت انتظامی تا درجه چهار است.

□ **ماده ۳۳-** دادستان به منظور نظارت بر حسن اجرای وظایف ضابطان، واحدهای مربوط را حداقل هر دو ماه یکبار مورد بازرسی

قرار می‌دهد و در هر مورد، مراتب را در دفتر مخصوصی که به این منظور تهیه می‌شود، قید و دستورهای لازم را صادر می‌کند.

ماده ۳۴ - دستورهای مقام قضایی به ضابطان دادگستری به

صورت
 ◀ کتبی،
 ◀ صریح
 و با قید مهلت
 صادر می‌شود. در موارد فوری که

صدور دستور کتبی مقدور نیست، دستور به صورت شفاهی صادر می‌شود و ضابط دادگستری باید

ضمن انجام دستورها
 و درج مراتب
 و اقدامات معموله در صورت مجلس،
 در اسرع وقت و

حداکثر ظرف بیست و چهار ساعت آن را به امضای مقام قضایی برساند.

ماده ۳۵ - ضابطان دادگستری مکلفند در اسرع وقت و در مدتی

که
 ◀ دادستان یا
 مربوط تعیین می‌کند، نسبت به انجام
 مقام قضایی

دستورها
 و تکمیل پرونده
 اقدام نمایند.

تبصره ۵- چنانچه ◀ اجرای دستور
◀ یا تکمیل پرونده
میسر نشود، ضابطان باید

در **پایان مهلت تعیین شده**، گزارش آن را با ذکر علت برای

◀ دادستان یا
◀ مقام قضایی
مربوط ارسال کنند.

ماده ۳۶- گزارش ضابطان در صورتی معتبر است که بر خلاف

◀ اوضاع و احوال
◀ و قرائن مسلم قضیه نباشد
و بر اساس ضوابط و مقررات قانونی

تهیه و تنظیم شود.

ماده ۳۷- ضابطان دادگستری موظفند شکایت
◀ کتبی یا
◀ شفاهی

را همه وقت قبول نمایند. شکایت شفاهی در صورت مجلس قید و به

◀ امضاء شاکی می‌رسد، اگر شاکی نتواند
◀ امضاء کند یا
◀ سواد نداشته باشد.

مراتب در صورت مجلس قید و انطباق شکایت شفاهی با مندرجات
صورت مجلس تصدیق می‌شود.

ضابطان دادگستری مکلفند پس از دریافت شکایت،

- ◀ به شاکی رسید تحویل دهند
- ◀ و به فوریت پرونده را نزد دادستان ارسال کنند.

ماده ۳۸- ضابطان دادگستری مکلفند شاکی را

- ◀ از حق درخواست جبران خسارت
- ◀ و بهره مندی از خدمات مشاوره‌ای موجود آگاه سازند.
- ◀ و سایر معاضدت‌های حقوقی

ماده ۳۹- ضابطان دادگستری مکلفند اظهارات شاکی در مورد

- ◀ ضرر
- ◀ و زیان وارده را در گزارش خود به مراجع قضایی ذکر کنند.

ماده ۴۰- افشای اطلاعات مربوط به

- ◀ هویت و محل اقامت بزه‌دیده
- ◀ شهود و مطلعان و سایر اشخاص مرتبط با پرونده توسط ضابطان دادگستری،

⤵ جز در مواردی که قانون معین می‌کند، ممنوع است.

ماده ۴۱- ضابطان دادگستری ⇨ اختیار اخذ تأمین از متهم را ندارند و مقامات قضایی ⇨ نیز نمی‌توانند اخذ تأمین را به آنان محول کنند. در هر صورت هرگاه اخذ تأمین از متهم ضرورت داشته باشد، ⇨ تنها توسط مقام قضایی طبق مقررات این قانون اقدام می‌شود.

ماده ۴۲- بازجویی و تحقیقات از ⇨ زنان و
⇨ افراد نابالغ در صورت

⇨ امکان باید توسط ضابطان آموزش دیده زن انجام شود.
⇨ و با رعایت موازین شرعی

□ **ماده ۴۳-** هرگاه

⇨ قرائن و امارات مربوط به وقوع جرم مورد تردید است.
⇨ یا اطلاعات ضابطان دادگستری از منابع موثق نیست،

آنان باید پیش از اطلاع به دادستان، بدون داشتن

⇨ حق تفتیش
⇨ و بازرسی
⇨ یا احضار
⇨ و جلب اشخاص،
تحقیقات لازم را به عمل آورند و